

ЗА КОРДОНОМ

Проф. С. Ананійн.

Із педагогічного життя Німеччини.

Тепер естетичному вихованню дітей надається великої ваги. В програмах дитячих установ мистецтву дається чимало місця. Діти малюють, співають, слухають музику, виучують нотну грамоту, влаштовують концерти, то-що. Проте не можна сказати, щоб отаке естетичне виховання давало гарні наслідки. Методику естетичного виховання розроблено більше, ніж слабо, тим часом мистецтво є й справді один з найбільших виховальних засобів.

Ось чому цікаво зазнаномитися з тим, що в цій справі роблять передові німецькі педагоги й школи. Для приміру спинімося на музиці, власне співах, у загальній народній школі. Тут найцікавішими є погляди відомого німецького педагога Генриха Якобі й практика Оденвальдської народньої школи біля Мюнхена.

Для 19 в. й початку 20 в., каже Якобі, дуже характерним у музикальній загальній освіті є високе цінування техніки й звичок. Тим-то в народній школі довелося більш обмежитися тим, щоб культивувати сприймання у вихованця, виховувати смак, прищеплювати любов до музики, здатність втішатися з музики, відводячи виконанню місце лише в формі співів. На музику й тепер дивляться, як на мистецтво і такий погляд переноситься й до школи.

За наших часів ідея самодіяльності в її найвищій і досконалій формі — творчості — здобула найширше розповсюдження й визнання. Цю ідею треба перенести й на естетичне виховання, зокрема на шкільну музику. В музиці що-до цього треба вбачати передусім і головне не мистецтво, а особливу форму виявляти внутрішні, найінтимніші, що межують з підсвідомим, переживання та настрої. Те, що ми зустрічаємо тепер на сході, що було давніше в житті культурних народів Європи, — ті виявлення й змалювання внутрішнього життя через звуки, — все це незмірно старше за нотні символи, музикальні форми, інструменти, то-що; старше над усе те, що об'єднуємо тепер у розумінні музики.

Музика тепер служить для втіхи; головним завданням музикальної освіти через те й було — навчати нотних символів, музичних звичок і техніки, уміння співати, то-що, щоб активно й пасивно заспокоювати потребу музикальної насолоди. Тим-то, кажуть, правдиве музикальне виховання ніби-то й неприступне загальній школі.

Отже ми забули первісне й оснівне завдання музики — бути засобом виявлення. За-для виховання не можуть і не повинні грати таку роль, як у мистецтві, слово, музикальний звук, лінія, барви, то-що. Всі вони є засоби виявлення, а не мистецтва. Музика для загального виховання мусить бути й стати за елементарний засіб виявлення. За основу шкільно-музикального виховання треба покласти передпосилку, що геть-геть ціннішим і важливішим є навчати вихованця користувати з своєї власної музикальної здібності виражати, аніж навчати виконувати, відтворювати чужі музикальні твори. Лише як музика стане за живий засіб виявлення, тільки потому можна зробити приступним для дітей й чужі твори. Ігнорування цього твердження, призводить до того, що вже змалечку дитина страчує всякий потяг з доброї волі, самотужки музикально виявлятися.

При такому розумінні музики, в очах дітей музикальні символи й поняття — ноти то-що муситимуть бути лише засобом графічно фіксувати внутрішнє в'явлення, звукові образи. Опанувати таку музикально-графічну грамоту не є важким, як показує досвід, — не важче, напр., як опанувати ортографію.

Що слова Якобі не є самі фрази, доводить і досвід Оденвальдської школи близько Мюнхена. У школі дітей віку 9-16 р. поділено на групи, по 20 душ у кожній. Кожна група щодня працює коло виучування зазначеної грамоти $\frac{3}{4}$ год. Року 1921 навчалася в школі з цього предмету 100 душ. Як наслідок, при кінці року всі 100 могли записувати кожну мелодію без помилок, в різних тонах і ключах, з голосу. Ба й кожну сонату, навіть симфонію (тоб-то найскладніші музичні твори) розчленити на часті, і не шляхом якоїсь аналізи, а просто сприймаючи моменти напруження й послабшення звуку. Отже дитина може закріплювати свої музичні виявлення.

Не менш цікаві є погляди того самого Якобі про музикальних і немусикальних дітей, що він їх висловив на педагогічному конгресі в Берліні р. 1922. За музикальних дітей звичайно вважається, казав він, тих, які потрапляють чисто співати, відрізняти добре височину звуку та мають добру пам'ять на мелодію. З такими дітьми з найбільшою охотою мають діло навчителі співів у школі. Всіх, хто не має таких здібностей, вважається

за немусикальних. Вони — як раз і гальмують роботу навчителя, стають для нього баластом. Звичайно кінчається тим, що такі діти перестають брати участь і в співах, і в хорі.

Але, питає Якобі, чи не диво, що поміж „немусикальних“ дітей бувають такі, що палко кохаються в музиці, живуть почуттями, глибоко й широко розвинутими? Чи не свідчить це, що для них є можливим таке саме глибоке й широке музикальне виявлення?

І справді, думає Якобі, кожна людина, отже й дитина, є музикальна не тільки що-до музичного сприймання, але й — це навіть певніше, — що-до здатності до музичного виявлення, до творчості. За останні 8 років, запевняє Якобі, він займався музикою більш, як з 700 людей, різного віку, з 5 до 60 років, різних клас, національностей і навіть рас. З-поміж них коло 80% були немусикальні, на звичайний погляд. Проте в нього лише двоє не піддавалися музикальному вихованню, та й то через органічні дефекти слуху. Найважче йому було не з т. зв. немусикальними людьми, а з хворими на неврастенію, з розкидливими, з тими, що мають послаблену волю. У всіх інших голосові помилки, фальшиве співання, невміння проспівати, то-що, викликалося хворобами горла, голосових зв'язок або необробленим диханням. Нездатність відрізнити височину звуків при органічно здоровому вусі ніяк не залежить від особливостей слуха. Це видно вже з того, що ті, хто не може ясно відрізнити твердого звуку від м'якого, враз угадує з голосу, хто стоїть у нього за дверима. Він-же потрапляє чітко відрізнити звукове забарвлення, як падають якісь речі, — приміром, дерев'яні від металевих. Ці люди несвідомо роблять вухом спостереження, які в багато разів тонші від різниці межі поодинокими музикальними звуками. Всі труднощі тут у тому, щоб зосередити свою увагу на музикальному звукові; на перешкоді стоїть нервовість, розкиданість, односторонність розумового розвитку. Постійне намагання дорослих поправляти з раннього дитинства дітей, як вони співають, зазначати їм фальш у співанні, то-що, так само є одна з причин того, що звичайно називається немусикальністю.

Отже ці думки ставлять зовсім інші завдання музикальному вихованню в загальній школі й інші, ніж їх звичайно вживається, методи.

Для такої музикальної країни, як наша, подані тут думки мають особливу вагу. Хоч яке скромне місце займають музика й спів в школі, проте навіть і так можна багато зробити, щоб розвинути музикально-творчу природу українських дітей. Навчителеві доведеться тільки трохи попрацювати

відкинути все рутинне, стати на живий шлях. Отоді перед ним розкриються широкі обрії — збудити й розвинути дитячу творчість, піднести разом із тим і музикальну творчість на Вкраїні взагалі.

Від редакції. Вміщаючи статтю, як інформаційний матеріал, Редакція „Р. О.“ прохає т. т. учителів подати свої спостереження що-до піднесеного тут питання. Зокрема: яку роль музика та співи відіграють у сучасній школі? Який зв'язок тут школи з музичною творчістю села? Чи можуть позбавитися музика й співи в школі своєї традиційної форми—„шкільного хору“ й стати могутнім знаряддям для естетичного виховання всіх учнів?
